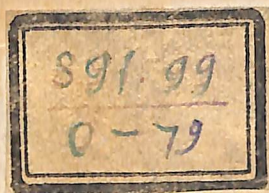

19457

Եւրոպայ
նոր ~~Ե~~ իւր

Կ. Դոյա

1920

152
ՎԶԳ ՄԱՏԵՆԱԾԱՐ

Ե. ՕՏԵԱՆ

Հիմնադիր-Տնօրէն

Ժ Ի Ր Ա Յ Ր

ՃԵՊԸՆԹԱՑ ՆՈՐԱԾԻՆԸ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԻՊԱԿ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷ

2003

891.99
0-79

Կ Պ Լ Ի Ս
ՍԱՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԳԻՔ
1920

ՎԶԳ ՄԱՏԵՆԱԾԱՐ
ՕՏԵԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱՆ ԲՈՒԹՅԱՆ ԲԱՆԿ

Բորոտութեան դէմ միակ ազդու դարմանը: Բազմաթիւ վկայութիւններ ազգ. հաստատութիւններու կողմէ: Կեդրոնատեղի Տիար Հայկ Ալլահվէրտեանի ղեղարանը, Պոլիս, նոր նամակատան դէմ:

ԱՆԹԱԿՕԼ

ՊՍԵՆՈՒՆ ՅԱՐԵՑՈՅԸ,, Ի

Հեղինակը կը խնդրէ գաւառի, արտասահմանի և Պոլսոյ իր ընթերցողներէն որ եթէ ունին հետաքրքրական նութեր ու նիւթեր, նաև պատկերներ, Հայ ազգը ու Հայ գրականութիւնը շահագրգռող, փութան ուղարկել ծամ առաջ հետեւեալ հասցէին. —

Թէ՛ՆՈՒԿ. — Խմբագրութիւն «Վերջին Լուր»ի

Պապը Ալի ճասսէսի, Կ. Պոլիս

ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳԻՇԵՐՈՐԹԻԿ ԵՒ ՅԵՐԵԿԵԱՅ

Եթէ կ'ուզէք ձեր գաւազներուն տալ ֆիզիքական և մտաւորական լաւագոյն կրթութիւն մը, նախընտրեցէք Սկիւտարի Գափամաճեան վարժարանը, ուր բո'ւն հայկական և հայ քրիստոնէական մաքուր նկարագիր մը պիտի ստանան անոնք: Վարժարանը կը գտնուի ծայրագոյն Իճատիէ, խիստ օդասուն և գեղատեսիլ դիրքի մը վրայ: Դիւրամատչելի պայմաններ:

ՏՕԲԹ Բ. ՃԵԶՎԷՃԵԱՆ

Մասնագէտ ներքին և վնեւրական հիւանդութեանց

Հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 Ալլահվէրտեան ղեղարանը, նոր նամակատան դիմաց: Մնացեալ ժամերը՝ Բերա Աղա-ճամիի ճիշդ դիմաց Պրուսա փողոց թիւ 1:

ՃԵՊԸՆԹԱՑ ՆՈՐԱԾԻՆԸ

(ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՎԻՊԱԿ)

Ա.

Միամտութիւնը այն միակ առաքինութիւնն է որ կրնայ մեր երջանկութիւնը ապահովել այս աշխարհի մէջ և թերևս աւելի անդին ալ:

Այս ըսածս հաստատելու համար եթէ հարկ ըլլար վկայութիւններու դիմել, ամէնէն հեղինակաւոր վկան, նոյն ինքն Տէրն մեր Յիսուսը կրնայի ցոյց տալ որ երանի՜ կարգացած է միամիտներուն:

Այդ երանելիներու դասին մէջ պատուոյ տեղը կրնայ գրաւել լարեկամս Պ. Գեղամ:

Երեսունընիւց դարուններ և նոյնքան երեք տարբեր եղանակներ բոլորած այս երիտասարդը իր մանկական միամտութենէն բան մը կորսնցուցած չէ:

Տարիներու փորձառութիւնը, միամտութեան երեսէն կրած պատրանքները, յուսախաբութիւնները և նոյնիսկ վնասները երբեք չեն ազդած իր վրայ, երբեք դաս չեն եղած իրեն: Ան շարունակած է ապրիլ իր միամիտի անամպ, անմուշ, երջանիկ կեանքը:

Հօրենական կլորիկ ժառանգութիւն մը, տուն, կահ կարասի, մէկ քանի հասութաբեր կալուածներ և, անոնցմէ ասոնցմէ զատ, վարչութեան մը մէջ լեցուն ամսակաւոր դործ մը, միանգամ ընդ միշտ զինքը փրկած են «կեանքի պայքար» կոչուած անտանելի մարզանքէն:

Չարմանալի է որ այս պայմաններուն մէջ գտնուող երիտասարդ մը ինչպէս մինչև 35 տարեկան հասակը հիմէնեան չղթաներով չէ կապուած եւայի թռուռներէն մէկուն հետ:

Ասոր պատճառը թերևս այն ըլլայ որ Գեղամ, հակառակ իր միամտութեան, չափազանց բծախնդիր էր ամուսնութեան մասին:

Իտէալ կինը, որուն կը ձգտէր, չէր կրցած գտնել մինչեւ այն օրն ուր այս պատմութիւնը կը սկսի:

Գեղամ շատ մը բաներ կը պահանջէր անորմէ, որուն իր ձեռքը, անունը և սէրը պիտի տար յաւիտենապէս:

— Ես կ'ուզեմ որ իմ կինս նախ և առաջ պատուաւոր, պարկեշտ, համեստ, ամօթխած և բարեպաշտ ըլլայ, կը կրկնէր յաճախ, յետոյ գեղեցիկ ըլլայ, պարզասէր ըլլայ, աշխատող ըլլայ:

Միջնորդ կիներ, քահանաներ, բարեկամներ և բարեկամուհիներ 5—6 տարիէ ի վեր իրեն առաջարկած էին զանազան աղջիկներ, զորս իրեն ներկայացուցած էին այդ տեսակ պարագաներու մէջ դորձածուած միջոցներով, երեկոյթ, թատրոն, Ղալաթիոյ եկեղեցի ուխտագնացութիւն, պատահական հանդիպում պարտէզի կամ փաթըսըռի մէջ, ևն.:

Իոյր այդ աղջիկտեսները սակայն դրական արդիւնքի մը չէին յանգած: Գեղամ իր փնտրած բոլոր յատկութիւնները չէր կրցած միացած գտնել թուիս, խարտեաշ կամ կասկանք գլխու մը վրայ:

Ի վերջոյ իր բարեկամները այն եզրակացութեան հասած էին թէ՛ Գեղամ ամուսինի մը մորթին մէջ պիտի մեռնէր: Իրերը այս վիճակին մէջ էին երբ, օր մը, Գեղամ եկաւ զիս գտաւ:

Յանկարծ ուրախութիւն մը կը ճառագայթէ իր դէմքին վրայ:

— Գտա՛յ, վերջապէս գտա՛յ, դուքն խանդավառութեամբ:

Հին դասական Եփրեմէն էր, որ յանկարծ դուրս կը պոռթկար Գեղամի բերնէն:

— Ի՞նչ գտար, բարեկամ, հարցուցի յանկարծակիի եկած:

— Երա՛զս, իտէալ, ցերեկներուս պարիկը, գիշերներուս հուրին...:

— Իրա՛ւ կ'ըսես, հարցուցի կեղծ ուրախութեամբ մը: Որովհետեւ Գեղամին իր իտէալը գտնելը կամ չգտնելը զիս չափազանց չահագորգուելու հանգամանք չունէր:

— Հրաշալի աղջիկ մը, շարունակեց Գեղամ, հրեշտակ մը, որուն թեւերը կտրած է, ի՞նչ մազեր, ի՞նչ աչքեր, ի՞նչ բերան, ի՞նչ հասակ, ի՞նչ կուրծք...:

— Ի՞նչպէս գտար այս հաղուագիւտ զանձը:

— Եղբայր, դիպուածով, բոլորովին անակնկալ կերպով... առանց կանխամտածութեան:

— Բայց, եթէ չեմ սխալիր, դուն միմիայն ֆիզիքական գեղեցկութեամբ չէիր գոհանար...

— Բարոյական գեղեցկութիւնը ա՛լ աւելի գերազանց է, գոչեց Գեղամ, պատուաւոր, համեստ, ամօթխած և չափազանց բարեպաշտ... սքանչելի՛ աղջիկ մը:

— Գործը պաշտօնական կազապարի մէջ թափուած է արդէն:

— Ո՛չ տակաւին, բայց այսօրուան վաղուան է...:

— Աղջիկը կը համակրէ՞ կոր քեզի:

— Հոգի կուտայ կոր վրաս... ինք աւելի սիրահարած է ինծի քան ես անոր, բայց խեղճը այնքա՛ն ամօթխած, այնչա՛փ խպնոտ է որ մինչև այսօր իր սէրը չէ յայտնած ինծի:

— Ուրեմն ի՞նչպէս գիտես որ քեզի սիրահարած է:

— Ուրիշներու միջոցով, պատասխանեց Գեղամ, բայց խնդիրը այն չէ, գիտե՞ս թէ ինչ՞ ու եկայ հիմա:

— Այս աւետիսը տալու համար անշուշտ, պատասխանեցի:

— Այո՛, բայց ուրիշ խնդիրք մըն ալ ունիմ... կ'ուզեմ որ աղջիկը անգամ մըն ալ դուն տեսնաս... քու գնահատումդ մեծ արժէք ունի ինծի համար:

— Շատ շնորհակալ եմ:

— Ուրեմն ե՞րբ կրնանք ժամադրութիւն մը տալ:

— Երբոր ուզես... այսօր, վաղը կամ միւս օր:

Գեղամ պահ մը մտածելէ ետքը ըսաւ.

— Վաղը իրիկուն, ժամը 6ին, կուգամ քեզ կ'առնեմ և միասին կ'երթանք:

— Աղէկ կ'ըլլայ...

— Նշանուածքը ժամ առաջ կ'ուզեմ ընել և անմիջապէս ամուսնանալ:

— Ինչո՞ւ այս աճապարանքը:

— Ստիպուած ենք այսպէս ընելու: Աղջկան մայրը պիտի մեկնի քիչ ատենէն... Եզրպոստ, եղբօրը քով պիտի երթայ: Աղջկանը հետ կ'երթային կոր, հիմա իմ պատճառո-

վրս, ծրագիրը փոխուեցաւ... մայրը առանձին պիտի երթայ, պայմանով որ անմիջապէս ամուսնանանք:

Այս տեղեկութիւնները տալէ ետքը, Գեղամ մեկնելու պատրաստուեցաւ: Երբ իրարու ձեռք կը թօթուէինք, յանկարծ ըսի.

— Բայց կարեւոր բան մը մոռցար ըսելու:

— Ի՞նչ բան:

— Աղջկան ո՛վ ըլլալը:

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ Օրիորդ Զապել Կոմիթեան...

Զարմացական աղաղակ մը պիտի արձակէի, բայց յանկարծ ինքզինքս զսպեցի, որովհետեւ այդ աղաղակը և անկէ առաջ գալիք բացատրութիւնները կրնային քարուքանդ ընել Գեղամի կառուցուելու վրայ եզոզ երջանկութեան շէնքը:

Բ.

Արդարեւ հրաշալի գեղեցկութեամբ աղջիկ մըն էր Օրիորդ Զապել Կոմիթեան: Հազիւ 21—22 տարեկան, կըրթուած ու լեզուագէտ: Իր հայրը, որ դրամատան մը մէջ պաշտօնեայ էր, մեռած էր ընդհանուր պատերազմին սկիզբը, նիւթական զմեղակ կացութեան մը մասնելով իր կիներն ու միակ աղջիկը:

Այդ կացութիւնը, հետզհետէ, այնքա՛ն ծանրացեր էր որ երկու անօգնական կիները ստիպուեր էին ապրելու համար որ և է գործ մը գտնել:

Զապել շատ մը դիմումներէ ետքը, յաջողեր էր իբրեւ Տափթկոյնի ընդունուիլ առեւտրական մեծ հաստատութեան մը մէջ, իսկ մայրը, ձեռագործի վարժ կին մը, օրականով կ'աշխատէր դերձակուհիի մը հաշւոյն:

Այդ կերպով կրցած էին գէշ ազէկ ապրուիլ:

Զապել, որ արդէն շատ լուրջ և խելօք աղջիկ մը չէր, իր հօրը մահուամբ ինքզինք բոլորովին ազատ զգացեր էր. միւս կողմէ, առեւտրական հաստատութեան մէջ, այդ ազատութիւնը ա՛լ աւելի միջոցներ գտեր էր աճելու և կատարելագործուելու:

Նրիտասարդ պաշտօնեաներ, առտուրնէ մինչեւ իրիկուն, իր շուրջը կը դառնային ու դարպաս կ'ընէին և գեղանի

աղջիկը, անսպառ ներողամտութեամբ մը, ամէնուն ալ ապահով կը դնէր:

Զինքը ճանչցած էի երբ տակաւին դպրոցական էր և իրենց տունը կը յաճախէի իբրեւ ընտանիքի ծանօթ մը:

Պատերազմի և աքսորանքի տագնապներուն մէջ բոլորովին մոռցած էի զինքը: Զինադադարէն ետքը, երբ Պոլիս վերադարձայ, օր մը, բարեկամի մը հետ Բերայի Մեծ փողոցէն անցած ատենս յանկարծ դէմս ելաւ թովիչ աչքերով, սլացիկ հասակով, հրաշագեղ կին մը. և ժպտուն դէմքով մը մօտեցաւ ինծի:

— Բարի եկեր էք, ըսաւ:

— Բարի տեսանք, պատասխանեցի քիչ մը չփոթած:

— Չճանչցա՞ք զիս...

— Կը ներէք, չկրցայ ճանչնալ:

— Զապելը չե՞մ...

Մէկէն յիշեցի: Վեց եօթը տարիէ ի վեր չէի տեսած: Զինքը թողած էի 15 տարեկան աղջիկ մը և հիմա դէմս կը տեսնէի հոյակապօրէն գեղունի կին մը:

— Այնչա՛փ մեծցեր, այնչա՛փ գեղեցկացեր էք որ չկրցայ ճանչնալ, պատասխանեցի:

Մէկ քանի աննշան խօսքեր փոխանակելէ ետքը, բաժնուեցանք իրարմէ:

Նրբ բարեկամիս հետ առանձին մնացինք, ըսաւ ինծի:

— Կը ճանչնա՞ս ուրեմն Զապելը:

— Այսինքն աւելի հօրը հետ բարեկամ եղած եմ:

— Հայրը շնորհքով մարդ էր, բայց մե՛ղք որ աղջիկը իրեն չնմանիր, ըսաւ:

— Ի՞նչ, հետաքրքրուեցայ, արդեօք առաքինութեան ճամբէն հեռացա՞ծ է:

— Փարսախներով, պատասխանեց բարեկամս:

Նւ պատմեց թէ ի՛նչպէս իր հօրը մահուընէն ետքը Զապել առեւտրական հաստատութեան մը մէջ պաշտօնի անցած էր և ի վերջոյ երիտասարդի մը հետ լուրջ սիրահարութեան մը սկսած:

— Նւ ի վերջոյ անխուսափելին տեղի ունեցած էր, եզրակացուց բարեկամս:

— Նրիտասարդը չէ՞ր ուզած դարմանել իր գործած մեղքը:

— Դժբախտաբար ո՛չ... գերմանացի երիտասարդ մըն էր... արկածը պատահեցաւ զինադադարէն քիչ առաջ, յետոյ զինադադարը վրայ եկաւ և ստիպուեցաւ հեռանալ Պոլսէն... եթէ հոս մնար, թերեւս ամուսնութեամբ մը կարգադրուէր ամէն բան։ Եթէ ուշադիր ըլլայիր, պիտի տեսնէիր որ Զապելի մարմնոյն գիրութիւնը շատ բնական չէր և չէր համապատասխաներ իր դէմքին նրբութեանը։

— Ես այդքան բարակը չեմ տեսնար, խոստովանեցայ։ Բայց արդարեւ ցաւալի բան...

— Ո՛չ առաջինն է այս դէպքը ո՛չ ալ վերջինը պիտի ըլլայ, պատասխանեց բարեկամս փիլիսոփայաբար, այս ընդհանուր պատերազմի միջոցին ինչե՛ր տեսանք։ Ասկէ զատ Զապել խելացի ու վարպետ աղջիկ է, այս վիճակին մէջն ալ կրնայ ամուսին մը գտնել. ճիշտ այս միջոցիս ատոր կ'աշխատի կոր կարծես։

— Ի՞նչպէս գիտես...

— Մօտէն տեղեկութիւն ունիմ, ըսաւ բարեկամս խորհրդաւոր կերպով մը։ Առ այժմ առժամեայ ամուսին մը ունի արդէն...

— Ի՞նչ յայտնութիւններ կ'ընես կոր, գոչեցի, ո՞վ է տեսնանք այդ երջանիկ մահկանացուն։

— Քու բարեկամդ և միանգամայն իմ բարեկամս, տօքթօր Սիսակը...

— Ուրեմն Զապել անոր հովանուհի՞ն է։

— Կամ տարփածուն, եթէ անպատճառ զբաւար պիտի խօսինք։

— Կարծեմ թէ կը չարախօսես պարզապէս։

— Բացարձակ ճշմարտութիւնը կը խօսիմ։ Զապել երբ կը կասկածի իր կացութեան մասին, կը դիմէ տօքթօրին որ կը հաստատէ թէ կասկածը իրականութիւն է։ Աղջիկը կ'ուզէ որ այդ իրականութիւնը վիժել տայ։ Տօքթօրը կը մերժէ և ի վերջոյ կը յաջողի համոզել զայն որ այդպիսի վտանգաւոր միջոցներու չդիմէ։ Եւ այս բժշկական խորհրդակցութիւններուն հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ իրարու կը համակրին... անա՛ւ։

Բարեկամիս հետ այս խօսակցութիւնը քանի մը օր առաջ տեղի ունեցած էր, երբ Գեղամ եկաւ աւետել ինձ իր ամուսնական ծրագիրը Օրիորդ Զապել Կսմիթեանի հետ։

Ի՞նչ պէտք էր որ ընէի հիմա։

Ամէն բան պատմէի՞ Գեղամին թէ լռութիւն պահէի և ձգէի որ բախտը իր ուզած կերպով կարգադրէր իմ դիրքը։

Որոշում մը տալու համար ամբողջ գիշեր գանկիս մէջ փոթորիկ մը չանցուցի։

Վայրկենապէս վճռեցի։

— Թողո՛ւնք միամիտը իր ճակատագրին։

Միայն թէ որոշեցի բոլորովին չէզոք գիրք մը բռնել և չերթալ՝ Գեղամին հետ՝ Զապելը տեսնելու, ինչպէս ինք առաջարկած էր։

Այս կերպով պատասխանատուութեան որ և է բաժին պիտի չունենայի ապագային պատահելիք առաւել կամ նուազ անախտօք դէպքերուն մէջ։

Այսպէս, երբ բարեկամս եկաւ զիս տեսնելու, սարսափելի գլխու ցաւ մը պատրուակ բռնելով՝ չընկերացայ իրեն։

Բնականաբար Գեղամ որ և է կասկած չունեցաւ զլիսու ցաւիս կեղծութեանը մասին։

Շաբաթ մը ետքը, առտու մը, լրագիրս բանալով կարդացի.

«ԳԵՂԱՄ ՍՈՒԽԵԱՆ

ԵՒ

ԶԱՊԵԼ ԿՈՄԻԹԵԱՆ

ԽՕՍԵՅԵԱԼԻ»

— Ամենայն ինչ կատարեալ է, ինչպէս Յիսուս ըսաւ խաչին վրայ, մտածեցի։

Երկու օր ետքը Գեղամին հանդիպեցայ փողոցը։

Երջանիկ երազանքի այն դէմքը ունէր որ յատուկ է սիրահարներուն։

— Անպատճառ կը սպասեմ, գոչեց զիս տեսնելուն պէս։

— Ի՞նչ բանի կը սպասես։

— Հարսնիքիս... եթէ չի գաս կը վշտանամ. արդէն մասնաւոր հրաւէր ալ պիտի ստանաս։

— Ե՞րբ է որ...

— Գալ չաթթու։

— Բայց ինչո՞ւ այս աճապարանքը։

— Որովհետեւ, ինչպէս ըսի, Զապելի մայրը Եգիպտոս պիտի երթայ, կը հասկնամ...

— Կը հասկնամ կոր, պատասխանեցի :

— Եղբօրը քովը պիտի երթայ և եղբայրն ալ հիւանդ է եղեր, անոր համար կ'աճապարէ կոր, կը հասկնամ... ահա' ասոր համար հարսնիքը չուտով պիտի ընենք... Եթէ ո'չ ես ալ կը փափաքէի որ քիչ մը ատեն նշանած մնայինք... չես կրնար երեւակայել թէ ի՞նչ անոյշ երջանկութիւն է Զապելի պէս նշանած մը ունենալ :

Եւ Գեղամ հեռացաւ ու անյայտ եղաւ ոսկեղօծ ամպերու մէջ :

Շաբաթ մը ետքը իրաւցնէ հարսնիքը կատարուեցաւ, բայց ես դարձեալ բացակայեցայ և շնորհաւորութիւններս յայտնեցի՝ նորապսակ ամուլին՝ հեռագրով մը :

Յետոյ իմացայ որ հարս ու փեսայ, հարսնիքէն անմիջապէս ետքը, գիւղ գացած էին Զապելի մայրն ալ միասին : Եգիպտոսի ճամբորդութիւնը ջուրը ինկեր էր :

Արդէն, ինչպէս ընթերցողները գուշակեցին անշուշտ, այդ ուղեւորութիւնը հնարուած էր միայն հարսնիքը փութացնելու համար :

Անցան հինգ ամիսներ և ահա' օր մը Գեղամ եկաւ զիս գտաւ վրդոված դէմքով մը :

— Զապելը հիւանդ է, ըսաւ մտածկոտ դէմքով մը :

— Ի՞նչ ունի, հարցուցի :

— Տղաբերքի ցաւերը բռնեց... գիւղէն յատկապէս իջայ բժիշկ տանելու համար :

— Ո՞ր բժիշկը կը տանիս կոր, հարցուցի անտարբեր ձեւով մը :

— Տօքթոր Սիսակը... տունէն ան ուղեցին, արդէն Զապելը ուրիշ ատեն խնամած է եղեր... զօքանչս ըսաւ որ միայն անոր վրայ վստահութիւն ունի... հիմա գացի տեսայ զինքը, կնոջս վիճակն ալ բացատրեցի, վաղը առտու, առջի շոգենաւով պիտի գայ... չէի ճանչնար զինքը, շատ աղնիւ մէկը կ'երեւայ կոր :

— Այնպէս է, շատ աղնիւ և միանգամայն ճարտար է, մանաւանդ կանանց հիւանդութիւններու ալ մասնագէտ է :

— Այնպէս ըսին ինձի ալ... բայց ճշմարիտը, Զապելին այս վիճակը շատ կը նեղացնէ կոր զիս... ի՞նչ դժբախտութիւն :

— Դժբախտութեան բան չի կայ, ընդհակառակը երջանիկ եղիր որ հայր պիտի ըլլաս...

— Այնպէս է, բայց զանազան պարագաներ կան, որոնք մտահոգութիւն կը պատճառեն ինձի :

— Ի՞նչ պարագայ, հարցուցի :

— Օրինակի համար, դեռ հինգուկէս ամիս է մեր ամուսնութիւնը, կը հասկնամ... և տարօրինակը այն է որ բնա՛ւ կասկած մը չունիմ կնոջս մասին... հրեշտակ մը, կատարեալ հրեշտակ մըն է :

— Երբեմն կը պատահի որ եօթը ամիսէն ծննդաբերութիւնը տեղի կ'ունենայ :

— Այո', բայց հինգուկէս ամիսէն...

— Ինչ որ եօթը ամիսէն կրնայ ըլլալ, ինչո՞ւ հինգուկէս ամիսէն չըլլայ, պատասխանեցի խօսք մը ըսած ըլլալու համար :

— Վերջապէս սովորականէն դուրս դէպք մըն է և այդպիսի դէպքերը չեմ սիրեր :

— Բժիշկին պատմեցի՞ր այս պարագան :

— Պատմեցի... ըսաւ որ պատահած երեւոյթը, թէեւ խիստ հազուադէպ, բայց անսովոր բան մը չէ... վերջնական բացատրութիւնը պիտի տայ երբոր կ'ինս լաւ մը քննէ : Այսուհանդերձ իր խօսքերը բաւական հանդարտեցուցին զիս : Սպանիոյ մէջ այսպիսի դէպք մը պատահեր է, ուրիշ մըն ալ Իտալիոյ մէջ և հատ մըն ալ Հոլանտայի մէջ... Բժշկական գիրքերու մէջ յիշուած է եղեր այս պարագան : Ես համոզուեցայ, բայց ի՞նչ օգուտ. Զապելը պէտք է համոզել...

— Ի՞նչ, գոչեցի զարմացած, կ'ինդ ալ պէտք ունի համոզուելու...

— Չես գիտեր ո՞րչափ հոգ կ'ընէ կոր այս կանխահա ծննդաբերութիւնը... երէկ մինչեւ ետքը լացաւ :

— Լալու ի՞նչ կայ ասոր մէջ :

— Դուռն կնոջս նկարագիրը չես գիտեր, շարունակեց Գեղամ, ծայրայեղօրէն երկչոտ, չափազանցօրէն պատուախնդիր նկարագիր մը ունի ու սարսափելի կը վախնայ բանբասանքէ... պատուի, բարոյականի համար հոգին կուտայ : Հիմա կը հասկնամ խեղճին վիճակը... կը վախնայ որ եթէ այս ծննդաբերութիւնը իմացուի՝ չարախօսները այլ

ընդ այլոյ մեկնութիւններ պիտի տան և այս բանը անհանգուրժելի է իրեն համար... բարոյապէս բոլորովին ընկճուած է: Եւ յետոյ, դեռ ուրիշ բան մըն ալ կայ...:

— Ի՞նչ բան, սիրելիս:

— Զիս չափազանց կը սիրէ, զրէթէ կը պաշտէ...:

— Բնականաբար, քեզի պէս ամուսին մը ո՞վ չի սիրեր, ընդմիջեցի:

— Եւ այն մտածումը թէ ես կրնամ իր վրայ կասկածիլ, զինքը չափազանց կը յուզէ և յուսահատութեան կը մատնէ:

— Դուք այդպիսի կասկած մը ցոյց տուի՞ր:

— Ի՞նչ մեղքս պահեմ, միջոց մը կասկածեցայ... դեռ չէի գիտեր թէ ասկէ առաջ Սպանիոյ, Իտալիոյ և Հոլանտայի մէջ նոյն բանը պատահած էր և թէ բժշկական գիրքերը խօսած էին այս մասին: Այո՛, թեթեւ մը կասկածեցայ... բայց երբ տեսայ իր յուզումը, իր յուսահատութիւնը, բոլոր կասկածս փտրատեցաւ... Հիմա, Տօքթոր Սիսակին տուած բացատրութիւններէն ետքը, ա՛լ բոլորովին համոզուած եմ որ Զապել անմեղ հրեշտակ մըն է, ճիշդ այնպէս ինչպէս երեւակայած էի զինքը առաջին անգամ տեսնելուս:

Այս բացատրութիւնները տալէ ետքը Գեղամ հրաժեշտ առաւ մեկնելու համար:

— Տօքթոր Սիսակին քննութեան արդիւնքը հետաքրքիր եմ իմանալու, ըսի իրեն, պատահածը ընտանեկան շատ հազուադէպ երեւոյթ մըն է:

— Այո՛, ինքն ալ այնպէս ըսաւ, պատասխանեց Գեղամ և խոստացաւ զալ զիս կրկին ասեմել բժիշկին այցելութենէն ետքը:

Եւ հաւատարիմ իր խոստումին՝ երկու օր ետքը վերադարձաւ քովս: Այս անգամ մտահոգութեան ամէն կնճիռ անյայտացած էր զէմքին վրայէն և ուրախութիւնը կը շողար հոն:

— Ամէն բան բացատրուեցաւ, գոչեց, տօքթորը երկարօրէն թէ՛ Զապելը քննեց և թէ զիս, այս կանխահան մանդարնութեան պատճառը ես եմ եղեր...:

— Դո՞ւն, ի՞նչ կ'ըսես...:

— Այո՛, զխտականօրէն ապացուցուեցաւ և հիմա Զապելս ալ համոզուեցաւ, զոքանչս ալ, այնպէս ըլլալուն:

— Իսկ դո՞ւն...:

— Ես ամէնէն առաջ համոզուեցայ:

— Ասոր մէջ ալ առաջնութեան դափնին խլեցիր ուրեմն, ըսի խնդալով:

— Այսպէս շուտ աշխարհ եկող տղոց բժշկութեան մէջ «ձեպընթաց Նորածին» անունը կուտան եղեր և այդ երեւոյթին պատճառն ալ հօրը մանդարնութեան ձեւն է եղեր:

— Ահաւասիկ տարօրինակ բան մը:

— Տօքթոր Սիսակ մանրամասնօրէն քննեց թէ ընդհանրապէս ի՞նչ մեղքս կ'առնեմ և մասնաւորաբար ո՞ր ուտելիքները կը նախասիրեմ: Երբ իմացաւ թէ չափազանց շատ կ'ուտեմ բանձարի քուրչիկ, իսկոյն իր վճիռը տուաւ... այդ է եղեր պատճառը:

— Բանձար քուրչուհի՞ն...:

— Կատարելապէս... Սպանիոյ, Իտալիոյ և Հոլանտայի մէջ ալ ծնած ձեպընթաց Նորածիններու հայրերը չափազանց բանձարամոլներ են եղեր... ասիկա բացէ ի բաց գրուած է եղեր բժշկական գիրքերու մէջ:

— Ապրի՛ս Տօքթոր Սիսակ, գոչեցի խանդավառուած:

— Իրաւցնէ ապրի, պատասխանեց Գեղամ, շատ վարպետ տօքթոր է եղեր և Խտարեալ մանկաբարձ մը:

— Իրա՛ւ, մոռցայ հարցնելու թէ տղան ծնա՞ւ:

— Հապա՛, երէկ առտու, խոշոր, աղուորիկ մանչ մը... տօքթորը ըսաւ որ ճիշդ կարծես իմ քիթէս ինկած է:

— Ուրեմն իմ շնորհաւորութիւններս:

— Շատ շնորհակալ եմ:

— Տիկինին վիճակը ի՞նչպէս է:

— Տիկինն ալ նորածինն ալ շատ աղէկ են:

— Իսկ տիկնոջ բարոյակա՞նը...:

— Բարձրացաւ, եղբայր, բարձրացաւ, տօքթորին տուած բացատրութիւններուն վրայ բոլորովին բարձրացաւ:

— Այսպէս ուրեմն խաղաղութիւնը և անդորրութիւնը կը արեւն ձեր ընտանեկան յարկին ներքեւ:

— Եւ երջանկութիւնն ալ, գոչեց Գեղամ խանդավառու մեկնեցաւ:

Եւ ես կրկին մտածեցի թէ ի՞նչ երանելի բան է միամտութիւնը:

Եթէ, Աստուած մի՛ արասցէ, Գեղամ չունենար այս միամիտ նկարագիրը, թերեւս ամբողջ ընտանեկան երջանկութիւն մը պիտի քայքայուէր ամօթի ու խաղճութեան մէջ։

Մինչդեռ այս միամտութեան շնորհիւ ո՛չ թէ այդ դժբախտութեան առաջը առնուած էր, այլ իրենց ընտանեկան երջանկութիւնը ա՛լ աւելի հաստատ հիմերու վրայ դրուած։

Պ.

Երբ իրենց ամուսնութենէն անմիջապէս ետքը Զապել փափաք յայտնած էր գիւղ մը քաշուելու և մոսնաւորաբար ուզած էր որ իրենց երթալիք գիւղը հայ չգտնուի, Գեղամ, իր անբուժելի միամտութեամբը այնպէս ենթադրած էր որ իր կինը դիտմամբ այս որոշումը տուած էր որպէսզի, առանձնութեան մէջ, բոլորանուէր իրենց սիրոյն անձնատուր ըլլային։

— Ասկէց աւելի փայլուն կերպով իր սէրը չէր կրնար յայտնել, խորհած էր ինքնիրեն։

Մինչդեռ, ինչպէս գիտենք, Զապել բոլորովին տարբեր նկատումներով ուզած էր գիւղ մը քաշուիլ։

Ծննդաբերութենէն քանի մը ամիս ետքը այդ նկատումները ա՛լ գոյութիւն չունէին, և մանկամարդ կինը, որ չափազանց կը նեղանար գիւղական առանձնութեան մէջ, ուղեց վերստին Բերա գալ։

— Չեմ ուզեր, ըսաւ իր ամուսնոյն որ իմ պատճառաւս այսպէս գործէդ հեռու մնաս։

— Բայց, առարկեց Գեղամ, ես շատ գոհ եմ այս կեանքէն։

— Չէ՛, պնդեց Ծապել, զիտեմ որ ինծի համար այս զոհողութիւնը կ'ըսես կոր և այդ մտածումը անտանելի է ինծի համար... չեմ ուզեր քեզ զրկել քու բարեկամներէդ։

— Երբոր քեզի հետ եմ, ո՛չ մէկ բան աչքի կ'երեւայ և ինքզինքս աշխարհի ամէնէն երջանիկ մարդը կը համարեմ։

Բայց Զապել անդրդուելի մնաց և այնքա՛ն պնդեց որ Գեղամ ի վերջոյ ստիպուեցաւ փոխադրուիլ Բերա։

— Ի՛նչ հրեշտակի պէս կին է Զապելս, կը խորհէր Գեղամ, ինծի համար ինքզինքը կը զրկէ գիւղէն, ինք որ այնքա՛ն կը սիրէ գիւղը։

Բերա հաստատուելէն բաւական ետքը, օր մը, հանդիպեցայ Գեղամին։

Մտերմարար եկաւ թեւս մտաւ և առաջարկեց ոտքով պտոյտ մը ընել դէպի Թաքսիմ։

— Տիկինը ի՞նչպէս է, հարցուցի։

— Շնորհակալ եմ, շատ աղէկ է, պատասխանեց։

— Իսկ պզտիկը։

— Կը մեծնայ կոր։

— Միշտ գո՞հ ես ամուսնական կեանքէն։

— Ամուսիններուն ամէնէն երջանիկն եմ։

— Որ և է ամպ չկա՞յ ձեր ընտանեկան հորիզոնին վրայ։

— Ո՛չ մէկ ամպ... միշտ պայծառ երկինք... այսչափ յատկութիւններով օժտուած կին մը շատ դժուար, գրէթէ անկարելի է գտնել... Իրա՛ւ որ մեծ բախտ մըն էր ինծի համար Զապելի հանդիպիլս։

— Եւ դուն արժանի էիր ասանկ բախտի մը։

— Ամէն օր քիչ մը աւելի կը սիրեմ կոր զինքը և ինքն ալ փոխադարձաբար ինծի։

— Ապահո՞ւմ ես այդ մասին։

— Բացարձակապէս... վրաս խենթ կ'ըլլայ։

— Նախանձո՞տ է։

— Չափազանց նախանձոտ... վա՛յ եթէ քիչ մը ուշադրութեամբ կնոջ մը նայիմ... մանաւանդ երբ կինը գեղեցիկ է... գիշերը քունը չի տանիր։

Եւ Գեղամ շարունակեց իր կնոջ գովեստը հիւսել։

Խօսակցութեան միջոցին հասկցուց թէ Զապել այս միջոցին անդդիւրէն սորվելու հոտել էր և անգլիացի բարեկամուհիէ մը դաս կ'առնէր։

— Թէեւ բաւական դիտէ, բայց կ'ուզէ կատարելագործել, բացառեց Գեղամ, մանաւանդ կ'ուզէ խօսելու վարժութիւն ձեռք բերել... բարեբախտաբար բարեկամուհին անգլիացի սպաներ կը ճանչնայ, որոնք յաճախ իրեն կ'այցեւին և Զապելս ալ, որ չարաթիւ մէկ քանի անգամ դասի համար անոր տունը կ'երթայ, առիթէն կ'օգտուի անգլիերէն խօսելու համար... այս կերպով քիչ ժամանակի մէջ մեծ յառաջդիմութիւն ըրաւ։

— Ինչանարար պիտի ընէ, պատասխանեցի, միայն թէ

լեզու սորվելու այդ դժուրութիւնը քիչ մը անպատեհ չէ՝

— Անպատեհ... ինչո՞ւ համար:

— Վերջապէս երիտասարդ և գեղանի կին մը որ երիտասարդ սպանեթու հետ մտերմական յարաբերութիւն կը մշակէ:

— Գեղանի թոյլ չտուաւ որ խօսքս շարունակեմ:

— Յայտնի կ'երեւայ որ դուն կնոջ մասին բնաւ տեղեկութիւն չունիս, գոչեց, սուրբ մըն է, եղբայր, սուրբ մը... ասկէ զատ, այդ սպաները շատ շնորհքով մարդիկ են, ամենքն ալ ազնուական ընտանիքէ, Լօրտի դաւակներ... Մէկ երկու անգամ մեր տունն ալ եկան, շիտակը զարմացայ իրենց քաղաքավարութեան վրայ...

— Դուն անգղիերէն գիտե՞ս:

— Բնա՛ւ, խոստովանեցաւ Գեղամ:

— Ինչո՞ւ առիթէն չես օգտուիր սորվելու համար:

— Ժամանակ չունիմ, եղբայր, գործերէ (գլուխ առած չունիմ որ...): Թո՛ղ Զապելս սորվի, յետոյ ես ալ անկէ կը սորվիմ...:

— Այդ ալ խելացի մտածում մըն է:

Մինչեւ Բանկալթի երթալէ ետքը վերադարձանք Բերա և բաժնուեցանք իրարմէ:

Մէկ քանի շաբաթներ անցան: Զանազան աղբիւրներէ իմացայ որ Զապելի անգղիերէնի դասերը, մանաւանդ խօսակարծութիւնը տարօրինակ յառաջդիմութիւններ բրած էին: Սպաները ողի իբրին կ'աշխատէին իրենց գեղանի աշակերտուհին մարգելու համար Շէքսբիրի լեզուին մէջ... ոտքով երկարատեւ պտոյտներ Շիշլիի առանձնութիւններուն մէջ, ձիով պտոյտներ, օթօմօպիլով պտոյտներ, վերջապէս այլազան պտոյտներ. ամբողջ շաբաթ մը կազմակերպուած էր լեզուաբանութեան այս նոր դասընթացքին համար:

— Խեղճ Գեղամ, ուրկէ՞ ալ այս աղջիկը գլուխը փաթթեցին, կ'ըսէին ծանօթները:

— Ի՞նչպէս կը հանդուրժէ կնոջը այս ընթացքին, կը հարցնէին ուրիշներ:

Բայց Գեղամ կը շարունակէր միամիտ անդորրութեան մը երջանկութիւնը վայելել:

Օր մը կրկին հանդիպեցայ իրեն փողոցին մէջ:

Ինչպէս ամէն ատեն, անմիջապէս մօտեցաւ ինծի դուարթ դէմքով մը:

Մէկ քանի սովորական խօսքերէն ետքը ըսի իրեն.

— Երէկ կինդ տեսայ, սպայի մը հետ ձիով կ'երթային:

Արդարեւ Շիշլիի կողմը տեսած էի զիրենք:

— Գիտեմ, ըսաւ, Բէֆթըն ճօնն է... լորտի մը զաւակը, շատ ազնուական մարդ մըն է, Շիշլի պիտի երթային պտոյտի... Զապելս ի՞նչպէս էր ձիուն վրայ:

— Հոյակապ, պատասխանեցի:

Գեղամին դէմքը ճառագայթեց,

— Այնպէս չէ՞, զոչեց ուրախութեամբ, և դեռ հազիւ 5—6 անգամ է որ ձի նստիլ սկսած է... բայց ճշմարիտը, Բէֆթընը նշանաւոր հեծնող մըն է... Ի՞նչ բախտ որ կը բարեհաճի կոր կնոջս ձիավարութեան դաս տալ...

— Իրաւցնէ մեծ բախտ է:

— Ամիսը եթէ 40 ոսկի տայի, ասանկ մէկը չէի կրնար գտնել... եւ յետոյ, միայն ձիավարութիւն չէ, սփօրթի վերաբերեալ ամէն բան կը սորվեցնեն կոր, մարմնամարդ, լօն թէնիս, պօքս, նոյն իսկ մեծամարտ... որչափ մարմինը յոգնեցնես, այնչափ ժուժկալ կ'ըլլաս եղեր:

— Այնպէս է, հաստատեցի:

— Ինծի համար մեծ բարեբախտութիւն մըն է որ կրնաս այս տեսակ անսեղ զբօսանքներու ճաշակը ունի... Թէ բարոյապէս և թէ ֆիզիքապէս կը զարգանայ կոր:

— Պէտք ունէ՞ր բարոյապէս կամ ֆիզիքապէս զարգանալու:

— Փա՛ռք Աստուծոյ ո՛չ, բայց ինչ որ է, միշտ լաւագոյնը լաւէն լաւ է... մենք այսպէս կ'երգէինք դպրօցը եղած ատեննիս:

— Անգղիերէնը լաւ սորվեցա՞ւ...

— Սքանչելի՛... Թէեւ ես չեմ հասկնար, բայց գիտցողները կըսեն որ հնչումը շատ լաւ է... և ուրիշ կերպ ալ չկրնար ըլլալ քանի որ բուն ազնուական անգղիացիներու հետ խօսելու վարժութիւն կ'ընէ կոր:

Գեղամ այս տեղեկութիւնները տալէ ետք բաժնուեցաւ քովէս:

— Երջանիկ միամտութիւն, խորհեցայ ինքնին, իցի՛ւ թէ մինչեւ ետքը տեւէր:

Բայց այս մասին շատ յոյս չունէի և կը վախնայի որ օր մը տոթորիկը պիտի ծագէր և տակնուվրայ պիտի դարձնէր Գեղամի երջանկութիւնը:

Զապելի վարած սանձարձակ կեանքը ախորժակները գրգռած էր և իր հետամուտներուն թիւը բազմապատկուած: Գեղունին՝ բնականաբար՝ ամէնուն ալ չէր ուզած իր շնորհները չափել և ասով դժգոհներու խումբ մը ստեղծած էր իր շուրջը:

Ասոնց մէջ ամէնէն դառնացածն էր Արմինակ, երիտասարդ նոր հարուստ մը, իր խելքին ու մանաւանդ դէմքին հաւնած թեթեւամիտ մը, որ չէր կրնար ըմբռնել թէ՛

Վրնայ աշխարհի վրայ գտնուել կին մը որ խուլ մնայ իր սիրային յայտարարութիւններուն :

Զապելի իրեն հանդէպ ցոյց տուած անտարբերութիւնը, որ մինչեւ արհամարհանքի կը հասնէր, չափազանց վիրաւորած էր իր անձնասիրութիւնը և վրէժխնդրութեան զգացումը արթնցուցած էր իր մէջը :

Եւ որովհետեւ աղնիւ նկարագրով մէկը չէր, վրէժխնդրութեան ամէնէն ստորին տեսակը ընտրած էր և անստորագիւր նամակով մը, Զապելի ապերասան շահատակութիւնները, կարգ մը մանրամասնութիւններով, հաղորդած էր ամուսնոյն :

Գեղամ խորին յուզումով և սրտմտութեամբ կարդացած էր այդ ամբաստանագիրը և զայն անմիջապէս ցոյց տուած էր Զապելին, կատաղօրէն պոռալով :

— Սրդարացո՛ւր ինքզինքդ, եթէ կրնաս :

Զապել ապրեցողիչ հանդարտութեամբ և արհամարհական քմծիծաղով մը պատասխանած էր .

— Գիտեմ ասիկա զորով ո՛վ է... և Գեղամին հաղորդած էր մերժուած սիրահարին անունը :

— Բայց ինչո՞ւ այս զրպարտութիւնը կ'ընէ քեզի դէմ, հարցուցած էր ամուսինը :

— Որովհետեւ իր սիրաբանութիւններուն ո՛չ թէ միայն ականջ չէր ի՛նչ ալ պարզապէս վռնտեցի զինքը ու հիմա այս կերպով կ'ուզէ իր վրէժը լուծել, վստահ ըլլալով որ միամտաբար պիտի խաբուիս իր խօսքերուն, ինչպէս որ խաբուեցար : Ահա՛ թէ ի՛նչ կը շահի կին մը առաքինի և հաւատարիմ մնալով... միշտ Յակօներն են որ կը յաղթանակեն ու Տէգտէմօնները դո՛ւ կ'երթան... մնաս բարով :

— Ու՞ր կ'երթաս, գոչած էր Գեղամ :

— Քանի որ մտքիդ մէջ կասկածը բոյն դրաւ, ա՛յ ես չեմ կրնար վայրկեան մը մնալ այս տան մէջ...

Եւ անմեղ հրեշտակը սկսած էր արտասուել :

Գեղամ մէկէն զգացած էր թէ որքա՛ն մեծ յիմարտութիւն մը գործած էր ըսպէ մը իսկ կասկածելով այսպիսի առաքինի կնոջ մը հաւատարմութեան վրայ և ամօթահար ինկեր էր Զապելի ոտքերուն՝ ներում ազգապակելով :

Գեղամի կինը, թէեւ դժուարաւ, բայց վերջապէս ներած էր իր ամուսնոյն, ըսելով .

— Կը ներեմ, որովհետեւ գիտեմ թէ յանցանքը քուկդ չէ, այլ միամտութեանդ...

Եւ այսպէս Գեղամ վերստին տիրացած էր կորուսելու վրայ եղող իր երջանկութեան :

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ ՏԵԳԲԱՆ ԵՂԵԿԵԱՆ

Պապ-Ալի ճափսէի, Օրխան Պեյ խան, թիւ 22

Կը յանձնարարենք անգամ ժը այցելել յիշեալ ատամ-
նաբոյժին, վերջին ծայր գոհ պիտի մնաք :

Ծանուցումներ կ'ընդունուին
խիստ դիւրամատչելի պայմաններով

Ազգ. վերածնութեան այս պատմական շրջանին մէջ ամէն ճշմարիտ Հայորդիի համար հայրենասիրական գերագոյն պարտականութիւն մըն է իր գործակցութիւնը նուիրել իր ազգին տնտեսական, կրթական և իմացական զարգացումին:

«Ազգ. Մատենաշար»ը հիմնելով, մեր նպատակը պիտի ըլլայ ազգային-պատմական, տնտեսական, երգիծական և ընկերային նիւթերու վրայ մեր ամէնէն հեղի ակաւոր գրողներու շինիչ, հրահանգիչ գաղափարները տարածել ժողովուրդին մէջ գիւրտտար պայմաններով:

Կը յուսանք թէ յաջորդական պրակներով պիտի կրնանք իրագործել մեր այս նպատակը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ ԵՒ “ՃԵՊԸՆԹԱՑ ՆՈՐԱԾԻՆԸ,”

«Ազգ. Մատենաշար»ի Տնօրէնութիւնը, Երուանդ Օտեանի այս վիպակը հրատարակելով, կը կարծէ ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալ, քանի որ մեծանուն երգիծաբանը մէկն է այն գերազանց դաստիարակներէն, որ կոչուած են ազգին նկարագիրը կազմելու: Մեր ընկերային յոռի բարքերը հեզնելով ու ձաղկելով, Երուանդ Օտեան ազգին նկարագիրը կերտելու կազմակերպելու գործին լաւագոյն սատարողներէն մէկը կը հանդիսանայ:

Ն Ի Ք Զ Ա Ր Թ Ը Ք

Ամերիկացի հռչակաւոր գաղտնի ոստիկանին նոր արկածները սկսած են հրատարակուիլ, Ա. և Բ. գիրքերը արդէն հրապարակ ելած են, Գ. գիրքը մամուլի տակ է և լոյս կը տեսնէ յառաջիկայ շաբաթ օր: Գին 15 ղրշ.:

ՆԱԹ ԲԵՆՔԵՐԹԸՆ

Նշանաւոր գաղտնի ոստիկանին արկածները: Ամէն շաբաթ կը հրատարակուի գիրք մը, 1—8 հրապարակ ելած են Զրդ Ղիւրքը փնտռեցէք այս շաբաթ օր:

Կեդրոնացեղի՝ ՅԱԿՈԲ ԱՐԲԱՀԱՄԵԱՆ,
Պապ Ալի Կասեքսի, Բեքիս Էֆեմի խան
Կը գտնուի բոլոր գրախանութեան, ծխախանութեան
և յրագրախանութեան մօտ

